

Fornleifaskráning

vegna deiliskipulags í landi Innri
Njarðvíkur, Gullbringusýslu

4. áfangi

Bjarni F. Einarsson
2005

Forsíðumyndin sýnir fornleifar nr. 126, Kolbeinsvörðu. Varðan var upphaflega landamerkjavarða milli Innri Njarðvíka og Voga. Horft til S. Ljósm. B.F.E.

FORNLEIFAFRÆÐISTOFAN

© Bjarni F. Einarsson
Unnið fyrir Reykjanesbæ
Október 2005

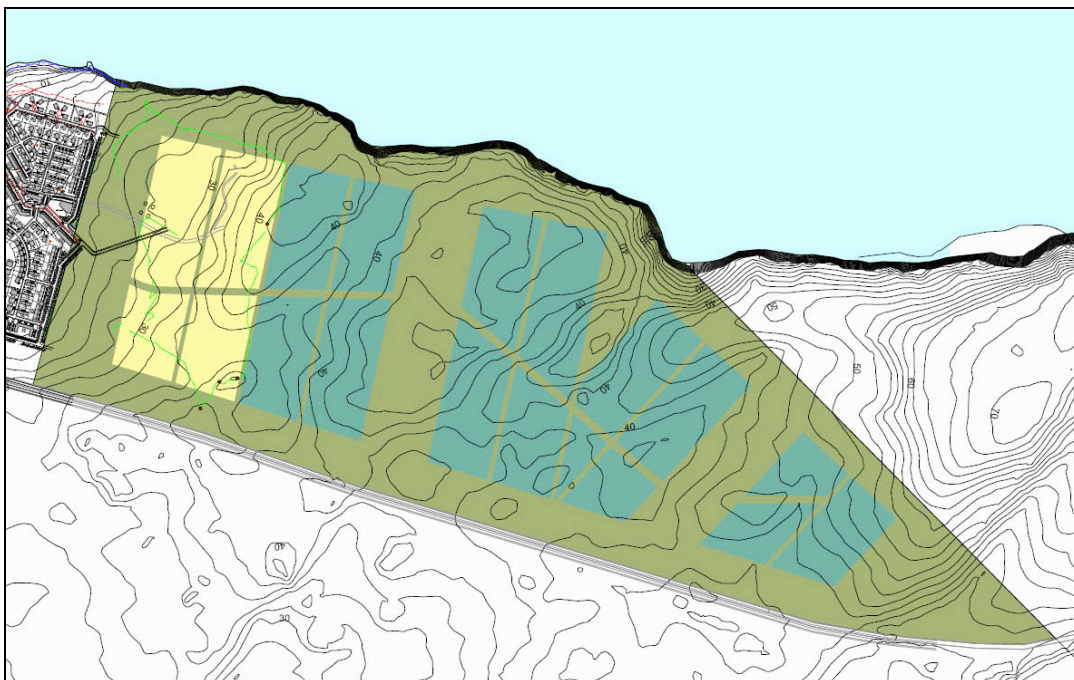
Inngangur

Að beiðni Reykjanesbæjar kannaði Fornleifafræðistofan svæði í Innri Njarðvík vegna deiliskipulags á svæðinu. Þegar hafa þrjú svæði verið skoðuð í Innri Njarðvík með tilliti til fornleifa sbr. skýrslur þar um (áfangi I og III). Mörk svæðisins sem kannað var í fjórða áfanga voru; í vestur svæði III, í austur mörk sveitarfélagsins, í suður Reykjanesbrautin og í norður sjórinn. Allt svæðið var kannað á vettvangi.

Farið var í gegnum nokkrar heimildir svo sem Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, Örnefnaskrá, Friðlýsingarskrá og Sögu Njarðvíkur.

Vettvangsvinna fór fram á tímabilinu 5. – 25. október síðastliðinn. Hver staður fékk eitt númer og fornleifar á viðkomandi stað, einar eða fleiri, fengu sitt undirnúmer. Þannig getur einn staður geymt einar eða fleiri fornleifar þó það hafi ekki gerst í þessu tilviki. Haldið var áfram að gefa hlaupandi númer.

Utan við hið kannaða svæði varð vart fornleifa sem ekki voru skráðar. Skipuleggjendur svæðisins eru Kanon arkitektar ehf, en verkkaupi Reykjanesbær.

Mynd 1. Svæði það sem kannað var í Innri Njarðvík (skyggt). Teikning: Kannon arkitektar ehf.

Skráningin

Á hinu kannaða svæði eru engar friðlýstar fornleifar, en bent skal á að skv. þjóðminjalögum frá 2001 eru allar fornleifar friðaðar og sumar friðlýstar. Þeim má enginn, hvorki landeigandi, framkvæmdaaðili né nokkur annar spilla, granda né úr stað færa, nema með leyfi Fornleifaverndar ríkisins (10. gr.). Því eru allar þær fornleifar á svæðinu, sem eldri eru en 100 ára, friðaðar skv. lögnum (Þjóðminjalög 2001).

Friðlýstum fornleifum fylgir 20 m friðhelgt svæði út frá ystu sýnilegu mörkum þeirra. Um friðaðar fornleifar gilda engin sérstök ávæði hvað þetta varðar. Sú hefð hefur þó komist á að fara ekki of nærri fornleifum og taka tillit til eðli þeirra og þarfa.

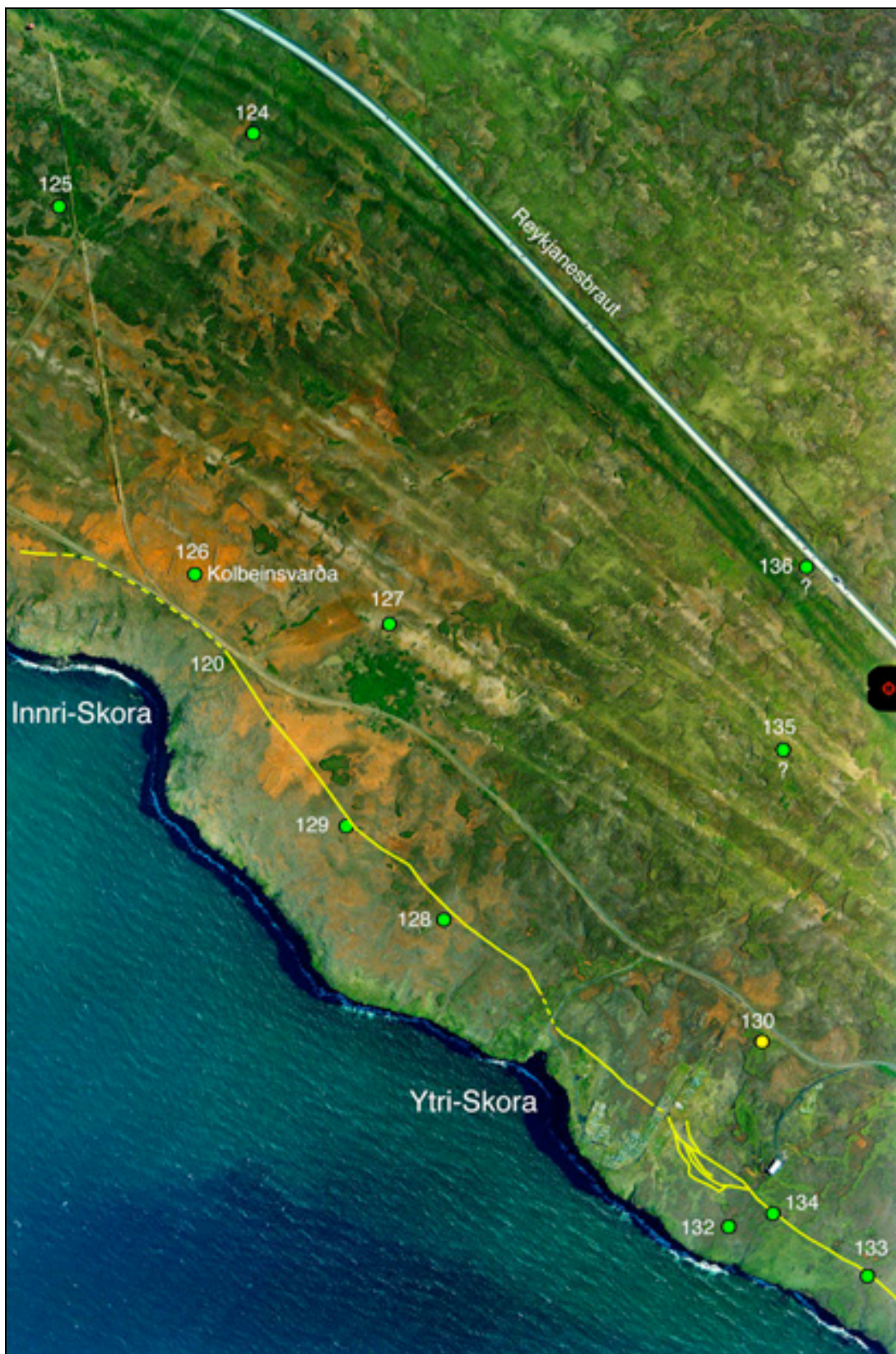
Samtals fundust 14 staðir með 14 minjum á hinu kannaða svæði. Einn þessara staða var áður skráður í III áfanga. Var það fornleiðin nr. 120.

Af þessum 14 stöðum telst einn hafa hátt varðveislugildi, þrír hafa talsvert, 10 lítið og einn ekkert varðveislugildi.

Enginn staðanna telst hafa hátt minjagildi, tveir staðir hafa talsvert minjagildi, 12 lítið minjagildi og einn staður ekkert minjagildi.

Í ágætu ástandi voru fimm staðir, þrír í sæmilegu og sjö í lélegu ástandi.

Einn staður var talinn í talsverðri hættu vegna framkvæmda (skurðar o. fl.). Er það sá staður sem er í hæsta varðveisluflokki af þeim sem nú voru skráðir. Einn staður er í talsverðri hættu vegna ábúðar, en það er gamla fornleiðin (Stapagatan). Aðrir staðir voru ekki taldir í neinni hættu.

Mynd 2. Loftmynd af meginhluta hins kannaða svæðis 4. áfanga í Innri Njarðvík með fornleifum. Grænn litur sýnir fornleifar í engri hættu, gulur sýnir fornleifar í talsverðri hættu. Staðsetning fornleifa nr. 135 og 136 er ónákvæm og er vísað í GPS hnitin. Ljós. Loftmyndir ehf. Viðbætur BFE.

Hættumatið byggir á því að skipulag byggðar taki mið af fornleifunum og hóti þeim ekki né raski á nokkurn hátt. Verði ekki hægt að tryggja öryggi þeirra þarf leyfi Fornleifaverndar ríkisins til að raska þeim og hlýta þeim skilmálum sem embættið kann að setja. Hættumat er því skilgreint út frá þeirri forsendu að fornleifunum verði ekki hótad af skipulaginu.

<i>Nr.</i>	<i>Teg.</i>	<i>Fj.</i>	<i>Hættumat</i>	<i>Hættu</i>	<i>Ástand</i>	<i>Aldur</i>	<i>Varðveislugildi</i>	<i>Minjagildi</i>	<i>Fríðlýst</i>
120	Fornleið	1	Ábúð	Talsverð	Ágætt	1550-1900	Talsvert	Lítið	Nei
124	Varða	1	Ekkert	Engin	Sæm.	1550-1900	Lítið	Lítið	Nei
125	Rúst	1	Ekkert	Engin	Ágætt	1550-1900	Lítið	Lítið	Nei
126	Varða	1	Ekkert	Engin	Ágætt	1550-1900	Talsvert	Lítið	Nei
127	Rúst?	1	Ekkert	Engin	Lélegt	-	Lítið	Lítið	Nei
128	Varða	1	Ekkert	Engin	Sæm.	1550-1900	Lítið	Lítið	Nei
129	Varða	1	Ekkert	Engin	Lélegt	1550-1900	Lítið	Lítið	Nei
130	Fjárborg	1	Framkv.	Talsverð	Ágætt	1550-1900	Hátt	Talsvert	Nei
131	Varða	1	Ekkert	Engin	Sæm.	1550-1900	Lítið	Lítið	Nei
132	Varða	1	Ekkert	Engin	Lélegt	1550-1900	Lítið	Lítið	Nei
133	Varða	1	Ekkert	Engin	Lélegt	1550-1900	Lítið	Lítið	Nei
134	Varða	1	Ekkert	Engin	Lélegt	1550-1900	Lítið	Lítið	Nei
135	Varða	1	Ekkert	Engin	Lélegt	1550-1900	Lítið	Lítið	Nei
136	Varða	1	Ekkert	Engin	Lélegt	1900-	Ekkert	Ekkert	Nei
14 staðir			14 fornleifar						

Tafla yfir hinar skráðu fornleifar. Bent skal á að hættumatið miðast við núverandi ástand og að ekki verði byggt ofan á rústirnar né í næsta nágrenni þeirra (sjá nánar fornleifaskrá).

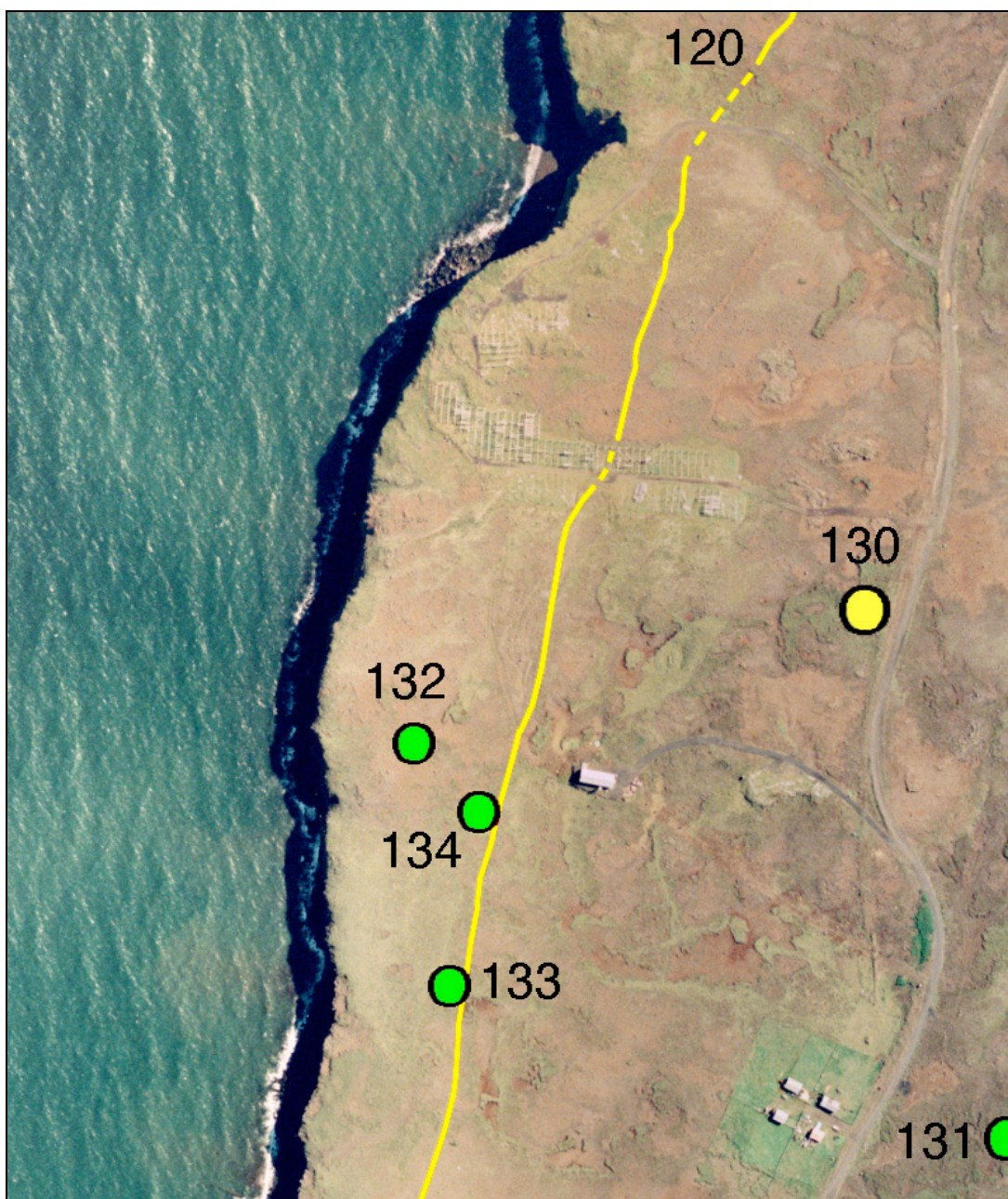
Allar fornleifarnar eru taldar vera frá tímabilinu 1550 – 1900 nema minjar nr. 136 sem virðast ekki ýkja gamlar. Fornleifar nr. 120, fornleið, gætu vel verið mun eldri eða frá hámiðöldum. Engar fornleifar þykir ástæða til að merkja á almenn kort.

Skv. 12 gr. þjóðminjalaga er öllum gert skylt að gera Fornleifavernd ríkisins viðvart ef fornleifar liggja undir skemmdum. Eins er öllum þeim sem finna áður óþekktar fornleifar skylt skv. 13. gr. laganna að skýra Fornleifavernd ríkisins frá fundinum eins fljótt sem unnt er. Sömuleiðis er skylt skv. 18. gr. laganna að tilkynna Fornleifavernd ríkisins svo fljótt sem við verður komið þegar gripir (forngripir) finnast í jörðu (þjóðminjalög 2001). Með þessari skýrslu er þessum skyldum fullnægt.

Niðurstaða

Alls fundust 14 staðir með 14 fornleifum eða minjum á svæði því sem kannað var nú í 4. áfanga sbr. mynd 2 og 3.

Ef mikilvægt reynist að farga þeim fornleifum sem hafa lítið minjagildi ætti mótvægisáðgerða ekki að vera þörf. Þó þarf að leyta leyfis Fornleifaverndar ríkisins til þessa og sæta settum skilmálum embættisins.

Mynd 3. Loftmynd af syðsta hluta hins kannaða svæðis í áfanga 4. Staðsetning fornleifa nr. 120, 130 – 134. Ljósm. Loftmyndir ehf. Viðbætur BFE.

Öðru máli gegnir um þær fornleifar sem taldar eru hafa talsvert minjagildi, þær þarf að rannsaka sé ekki hægt að tryggja öryggi þeirra.

Varast ber að hafa vinnuskúra eða önnur mannvirki of nálægt fornleifum og haga akstri þungavinnuvéla og annara ökutækja með tilliti til fornleifa. Væntanlega vegi ber að setja niður með tilliti til fornleifanna.

Merkilegustu fornleifarnar sem skráðar voru nú eru fornleifar nr. 120, Stapagatan og nr. 130, fjárborg. Stapagatan gæti verið frá hámiðöldum eins og að framan greinir og fjárborgin frá 16. – 17. öld.

Heimildir

Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar. Fornleifanefnd – Þjóðminjasafn Íslands. Ágúst Ó. Georgsson tók saman. Reykjavík 1990.

Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Þriðja bindi. Kaupmannahöfn 1923-1924.

Kristján Sveinsson. *Saga Njarðvíkur.* Þjóðsaga ehf. Reykjavík 1996.

Myndkort. Reykjanes 1:50 000. Loftmyndir ehf.

Þjóðminjalög nr. 107, 20 maí 2001. Þingskjal 1490, 126.

Örnefnaskrá. Innri Njarðvík. Handrit. Örnefnastofnun.

Fylgiskjal:

Fornleifaskrá Reykjanesbæjar nr. 120, 124 – 136.